

МИНИСТЕРСТВО НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ

**УТВЪРДЕН СЪС ЗАПОВЕД № РД-493/ 26.06.2014 г.
НА МИНИСТЪРА НА ОКОЛНАТА СРЕДА И
ВОДИТЕ**

ПЛАН ЗА ДЕЙСТВИЕ

за опазване на растителния вид

МУХОВИДНА ПЧЕЛИЦА

(*OPHRYS INSECTIFERA* L.)

в България

2014 - 2023 г.

СОФИЯ, 2014 г.

Планът за действие е разработен в **Институт по биоразнообразие и екосистемни изследвания, БАН** в рамките на **проект Life08NAT/BG/279** “Пилотна мрежа от малки защитени територии за опазване на растения от българската флора по модела на растителните микрорезервати” (www.bulplantnet-bg.s-kay.com), финансиран от Програмата на ЕС за околна среда Life+ и МОСВ.

Автори: гл. ас. Стоян Стоянов (tjankata@abv.bg), ас. Валентина Горанова(vgor@abv.bg)

СЪДЪРЖАНИЕ	Стр.
1. РЕЗЮМЕ	1
2. УВОД	3
2.1. Основание за разработване на Плана	3
2.2. Процес на разработване на Плана	3
2.3. Цел на Плана	4
3. ПРИРОДОЗАЩИТЕН И ЗАКОНОВ СТАТУС	5
4. ОСНОВНИ СВЕДЕНИЯ ЗА ВИДА В СТРАНАТА	5
4.1. Таксономия и номенклатура	5
4.2. Биология на вида	7
4.3. Разпространение	7
4.4. Екология на вида	7
4.5. Състояние на популациите	10
4.6. Данни за отглеждане на вида в контролирани условия	12
5. ЗАПЛАХИ И ЛИМИТИРАЩИ ФАКТОРИ	12
5.1. Неподлежащи на управление фактори	12
5.2. Подлежащи на управление фактори	13
6. ПРЕДПРИЕТИ МЕРКИ ЗА ОПАЗВАНЕ	13
6.1. Опазване на местообитания	13
6.2. Преки природозащитни и изследователски мерки, мониторинг	14
6.3. Повишаване осведомеността за вида и необходимостта от опазване	14
7. НЕОБХОДИМИ ПРИРОДОЗАЩИТНИ ДЕЙСТВИЯ	14
7.1. Политики и законодателство	14
7.2. Пряко опазване и възстановяване на вида и местообитанията	15
7.3. Изследвания и мониторинг	15
7.4. Повишаване осведомеността, природозащитната култура и уменията за опазване на вида	16
8. МОНИТОРИНГ И ОЦЕНКА НА ПЛАНА	16
9. БЮДЖЕТ И ГРАФИК ЗА РЕАЛИЗИРАНЕТО НА НАБЕЛЯЗАНИТЕ ДЕЙНОСТИ, ИНДИКАТОРИ	17
10. ПРИЛОЖЕНИЯ	19
1. Списък на използваните съкращения	20
2. Библиография	21
3. Снимков материал на вида и местообитанията	22
4. Методика за оценка на популациите и находищата	23
5. Планове за мониторинг и Стандартен формуляр за мониторинг	24
6. Методика за събиране, съхранение и предоставяне на семена в семенни банки	37
7. Карта на известните популации на вида	38
8. Индикативна карта за находищата	39
9. Заповеди за обявяване на Защитени територии	40
10. Проведени проучвания и реализирани дейности по опазване на вида и местообитанията по време на разработване на плана	48

1. РЕЗЮМЕ

Разработването на планове за действие за застрашени растителни и животински видове е един от основните подходи в природозащитната дейност у нас. Като механизъм за осигуряване на запазването и устойчивото съществуване на ценни от флората и фауната видове, плановете за действие допринасят за постигане целите на Конвенцията за биологично разнообразие както на национално ниво, така и в международен план.

Настоящият План за действие е разработен с цел да се осигури опазване и устойчиво съществуване на популациите и местообитанията на критично застрашения вид Муховидна пчелица (*Ophrys insectifera* L.) и чрез набелязване на конкретни мерки да се гарантира неговото съхранение като елемент от флористичното богатство на България.

Муховидната пчелица е сред най-редките представители на род Пчелица (*Ophrys*) и на семейство Салепови (*Orchidaceae*) в България. Видът е включен в Приложение № 3 на Закона за биологичното разнообразие и в Червена книга на Р. България, Т. 1. Растения и гъби (<http://e-ecodb.bas.bg/rdb/bg/>). На национално ниво по критериите на IUCN *Red List of Threatened Plants* той е оценен като „критично застрашен”. За *Ophrys insectifera* се прилагат разпоредбите на Конвенцията за международна търговия със застрашени видове от дивата фауна и флора (CITES).

Географският ареал на Муховидната пчелица включва Северна и Централна Европа и северните части на Южна Европа.

В България видът е с много ограничено разпространение, с находища само в Знеполски район (планината Голо Бърдо) и в Средни Родопи (Буйновско и Триградско ждрело).

В планината Голо Бърдо Муховидната пчелица расте на варовити, каменисти поляни и в покрайнините на разредени храстови съобщества. Местообитанията принадлежат към включения в Приложение № 1 на Закона за биологичното разнообразие хабитат „Източни субсредиземноморски сухи тревни съобщества (код 62A0). В Родопите, в Буйновското ждрело, видът се среща на открити, разсветлени места сред бялборово-смърчови гори и в гори от черен бор и бук.

Популацията на вида на Голо Бърдо заема незначителна площ и е изградена от няколко фрагмента, включващи единични екземпляри и малки групи. Числеността е критично ниска и променлива през годините. Популацията в Буйновското ждрело е представена от единични екземпляри и няколко малки групи. В Триградското ждрело са установени само няколко екземпляра, които в последните години не са намирани.

Находищата на *Ophrys insectifera* в България очертават най-южната граница от ареала на вида, което обуславя ограниченото му разпространение. Критично ниската численост на

популациите, както и слабият репродуктивен потенциал на растенията са причина този вид да е сред най-застрашените от изчезване видове от българската флора. Заплахи за вида и местообитанията му се явяват провеждането на горскостопански мероприятия и пашата. За популацията в Родопите съществува риск и от „туристическо” увреждане, тъй като основната ѝ част се намира покрай пътеката от с. Ягодина за Ягодинската пещера. Находището на Голо Бърдо, в резервата „Острица”, съобщено от Крушева и Първанов (1978), не е потвърждавано през последните 10 години и не е включено в плана.

В процеса на разработване на плана за действие най-голямото находище на *Ophrys insectifera* на Голо Бърдо, в землището на с. Червена могила, е обявено за защитена местност. Находищата в Родопите попадат в границите на защитена местност „Триградско ждрело” и Природна забележителност „Буйновско ждрело”.

Въпреки предприетите консервационни мерки, за да се осигури дългосрочно опазване и устойчиво съществуване на популациите, от съществено значение е:

- провеждане на дългосрочен мониторинг върху състоянието на популациите и местообитанията;
- провеждане на научни изследвания с оглед осигуряване на по-ефективното опазване на вида;
- провеждане на *in situ* мероприятия за поддържане на оптимални условия в местообитанията;
- провеждане на широка обществена информационна и разяснителна кампания по места с природозащитна цел.

2. УВОД

2.1. Основание за разработване на Плана

Предпоставка за разработване на настоящия План за действие е необходимостта да бъде запазен един рядък, с висока консервационна стойност вид от българската флора, в отговор на националните и международни изисквания за опазване на биологичното разнообразие.

Разработването на Плана за действие за опазване на Муховидната пчелица (*Ophrys insectifera*) се основава на разпоредбите в Закона за биологичното разнообразие (чл. 52, т. 1, т. 2; чл. 53, т. 2), Наредба № 5/ 2003 на МОСВ и МЗГ (чл. 57 от ЗБР) за условията и реда, по които се изготвят планове за действие и Задание от Министерство на околната среда и водите.

Ophrys insectifera отговаря на изискванията за видове, за които според посочените нормативни документи се предвижда разработване на планове за действие: защитен вид от Закона за биологичното разнообразие (Приложение № 3), много рядък в страната, оценен на национално ниво като „критично застрашен”.

Муховидната пчелица е обект на проекта „Пилотна мрежа от малки защитени територии за опазване на растения от българската флора по модела на растителните микрорезервати” (www.bulplantnet-bg.s-kay.com), една от основните задачи на който е разработването на планове за действие за избраните видове.

2.2. Процес на разработване на Плана

При разработване на Плана за действие за опазване на *Ophrys insectifera* е събрана, анализирана и обобщена информация от основни литературни източници и научни публикации за българската флора (Крушева & Първанов 1978; Петрова & др. 2002; Петрова 2012; Tsvetanov & al. 2006) и колекцията в хербариума на ИБЕИ (SOM). Теренните изследвания на авторския колектив са проведени в периода 2010-2013 г. Данните за разпространение на вида, състояние на популациите, характеристика на местообитанията, идентифицираните заплахи от естествен и антропогенен характер и необходимите мерки за тяхното преодоляване, са отразени в отделните раздели на Плана. Съдействие при събирането на необходимата информация е оказано от експерти от РИОСВ Перник и ИБЕИ, а в процеса на подготовка на Плана са проведени консултации и обсъждания със специалисти в семейство *Orchidaceae*, експерти от МОСВ и експерти, разработвали планове за действие за други растителни видове.

Планът за действие е подготвен в следната времева рамка:

А. Разработване на Проект на Плана за действие

1. Събиране и анализ на наличната информация за вида и местообитанията му по литературни и хербарни данни. Инвентаризация на находищата – 2010, 2013 г.
2. Теренни проучвания върху състоянието на популациите и местообитанията; определяне на заплахите; обработка и анализ на информацията – 2010-2013 г.
3. Подготовка на първи вариант на Плана за действие – 2012 г.
4. Вътрешни обсъждания и консултации с експерти от РИОСВ, МОСВ, ИБЕИ – 2012, 2013 г.
5. Допълване на информацията – 2013 г.

Б. Изготвяне на окончателния проект на Плана за действие

1. Внасяне на окончателния проект на Плана за действие в МОСВ – 2013 г.
2. Разглеждане на проекта на Плана за действие от Национален съвет за биологично разнообразие – 2014 г.
3. Корекции и допълнения след обсъждането в НСБР – 2014 г.
4. Утвърждаване на Плана от Министъра на околната среда и водите – 2014 г.

2.3. Цел на Плана

Основна цел на Плана за действие е да създаде предпоставки и да подпомогне опазването и устойчивото съществуване на популациите и местообитанията на растителния вид Муховидна пчелица (*Ophrys insectifera*) в България.

Постигането на основната цел се предвижда да се осъществи чрез:

- Провеждане на дългосрочен мониторинг на популациите – възможност да се проследява състоянието и тенденциите им, и своевременно да се реагира на възникнали заплахи;
- Укрепване на научната основа за опазването на вида – повишаване на познанията за биологичните особености и репродуктивните процеси на вида;
- Провеждане на *in situ* и *ex situ* дейности за поддържане на оптимални условия в естествените местообитания и запазване на генетичен материал в колекции;
- Повишаване на информираността и природозащитната култура на обществеността, чрез провеждането на информационни и обучителни мероприятия в районите на разпространение на вида.

3. ПРИРОДОЗАЩИТЕН И ЗАКОНОВ СТАТУС

3.1. Природозащитен статус

Ophrys insectifera е вид от Червения списък на висшите растения в България, оценен като „критично застрашен“ [C2a(1); D] (Petrova 2009). Включен е в Червена книга на Р. България, Т. 1. Растения и гъби (Петрова 2012, <http://e-ecodb.bas.bg/rdb/bg/>).

За вида се прилагат разпоредбите на Конвенцията за международна търговия със застрашени видове от дивата фауна и флора (CITES II).

3.2. Законово статут

Защитен вид от Приложение № 3 на Закона за биологичното разнообразие.

4. ОСНОВНИ СВЕДЕНИЯ ЗА ВИДА В СТРАНАТА

4.1. Таксономия и номенклатура

Ophrys insectifera L., Sp. Pl. (1753) 948; Soó, Fl. Eur. 5 (1980) 345; Чешмеджиев, Определител на растенията в България (2003) 465. – **Муховидна пчелица**. Сем. Салепови (*Orchidaceae*).

Морфологично описание

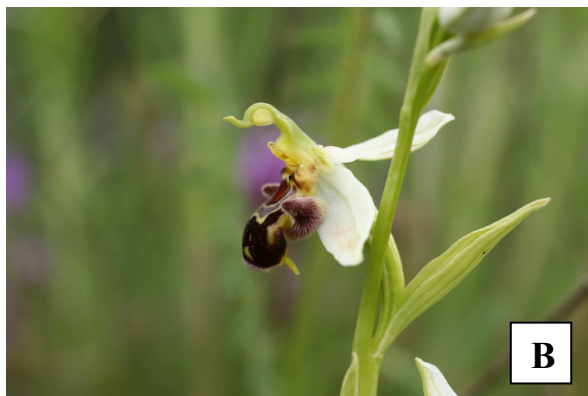
Многогодишно тревисто растение с две яйцевидни грудки. Стъблото 10–20 см високо, с 2–4 приосновни листа и с 1–3 стъблови листа. Съцветията с 2–12 цвята, рехави. Трите външни околоцветни листчета 4–5 мм дълги, яйцевидни, жълто зелени, разперени. Двете вътрешни околоцветни листчета линейни, малко по-къси от външните, пурпунокафяви, стърчащи напред. Устната плоска, 10-12 мм дълга, наподобява ципокрило насекомо, пурпунокафява, кадифено влакнеста, триделна, средният дял плитко двуделен, два пъти по-дълъг от страничните, огледалото централно разположено, оловно сиво. Цъфти от средата на май до средата на юни, плодоноси от средата на юни до края на юли. Насекомоопрашващо се. Размножава се вегетативно и със семена.

Ключови белези за разпознаване на вида от другите видове в рода

Ophrys insectifera – устната триделна, плоска, средния дял плитко двуделен и без израстък при върха, страничните дялове неподути и без приосновни придатъци. При останалите български представители на род *Ophrys* (илюстрирани по-долу) устната е изпъкнала (издута), а средния дял при върха е с 0.5–3 мм дълъг израстък.

А. *Ophrys mammosa* – устната цяла (по-рядко триделна), в горната половина с две до 2 мм дълги конични издутини;

Б. *Ophrys reinholdii* – устната триделна, страничните дялове на устната подути, без или с много къси закръглени приосновни придатъци;

В. *Ophrys apifera* – устната триделна, страничните дялове на устната подути, с 2-3 мм дълги, конични приосновни придатъци;

Г. *Ophrys cornuta* – устната триделна, страничните дялове на устната подути, с 8-12 мм дълги, насочени напред, подобни на рога, заострени приосновни придатъци.

4.2. Биология на вида

Биологичен тип – многогодишно тревисто растение;

Жизнена форма – геофит;

Фенология – на Голо Бърдо видът цъфти през втората половина на май, плодоноси от средата на юни до началото на юли. В Родопите цъфтежът започва в края на май (или началото на юни) и продължава до средата на юни, плодоносенето е през юли;

Опрашване – насекомоопрашващо се растение;

Кълняемост на семената – не е изследвана;

Стопанско значение - няма

Хромозомни числа – няма данни.

4.3. Разпространение

4.3.1. Общо разпространение

Северна и Централна Европа и северните части на Южна Европа.

4.3.2. Разпространение в страната

Знеполски район

- Голо Бърдо (Крушева & Първанов 1978);
- Голо Бърдо, до резерват „Острица” (Петрова & др. 2002);
- В южните части на Голо Бърдо, местн. Гарваньо, землище на с. Червена могила, община Радомир (Апостолова-Стоянова & Стоянов, 27.05.2007, SOM 163499);
- Голо Бърдо, северно от с. Стефаново, община Радомир (Апостолова-Стоянова & Стоянов, Проект НАТУРА, 2012 г.).

Средни Родопи

- Буйновско ждрело, покрай пътеката между с. Ягодина и Ягодинската пещера, 07.06.2003 (Tsvetanov & al. 2006);
- Триградско ждрело, 23.06.2004 (Tsvetanov & al. 2006);
- покрай пътеката между с. Ягодина и Ягодинската пещера, 05.06.2013 (Стоянов, Горанова, Проект VulPlantNet).

4.4. Екология на вида

Ophrys insectifera расте на открити варовити, каменисти поляни, в покрайнините на околните храсталаци, на разсветлени места в бялборово- смърчови гори и гори от черен бор и бук.

4.4.1. Находището на Голо Бърдо, в землището на с. Червена могила, община Радомир, област Перник се намира североизточно от селото, в местност Гарваньо,

на склон със западно-северозападно изложение, наклон до 20°, на 990–1000 м н. в. Включва варовита камениста поляна с храсти по периферията. На изток и североизток граничи с култури от черен бор.

Почви – варовити, плитки и сухи, литосоли и рендзини, неерозирани;

Климат – умереноконтинентален;

Растителни съобщества – сухи тревни съобщества от съюза *Saturejon montanae*, принадлежащи към хабитат “Източни субсредиземноморски сухи тревни съобщества (код 62A0). Тревният етаж, в който преобладават *Artemisia alba*, *Carex humilis* и *Inula ensifolia*, е формиран от над 40 вида: *Adonis vernalis*, *Ajuga laxmanii*, *Anthericum ramosum*, *Anthyllis aurea*, *Anthyllis vulneraria*, *Asperula purpurea*, *Asyneuma limonifolium*, *Centaurea orientalis*, *Cephalanthera damasonium*, *Comandra elegans*, *Dorycnium herbaceum*, *Euphorbia cyparissias*, *Filipendula vulgaris*, *Galium album*, *Genista januensis*, *Globularia aphyllanthes*, *Hyacinthella leucophaea*, *Hippocrepis comosa*, *Iris variegata*, *Linum flavum*, *Minuartia setacea*, *Peucedanum cervaria*, *Pimpinella tragium*, *Plantago argentea*, *Polygala major*, *Potentilla cinerea*, *Pulsatilla montana*, *Rhodax canus*, *Satureja montana*, *Scabiosa ochroleuca*, *Sedum ochroleucum*, *Teucrium montanum* и консервационните видове *Bromus moesiacus*, *Fritillaria orientalis*, *Himantoglossum caprinum*, *Hypericum rumeliacum*, *Jurinea bulgarica* и *Tulipa urumoffii*. В границите на находището са установени храсти от *Cotinus coggygia*, *Cotoneaster integerrimus* и *Crataegus monogyna*, а по периферията *Carpinus orientalis*, *Amelanchier ovalis*, *Rhamnus catarticus*, *Rosa* sp.

Собственост на земите и начин на трайно ползване в обхвата на находището

Собственост: държавна частна

По НТП: широколистни дървесни видове; територии за обслужване на горското стопанство

Собственост на земите и начин на трайно ползване в съседни територии

Собственост: държавна частна

По НТП: иглолистни дървесни видове; друга недървопроизводителна горска площ; залесена горска територия.

4.4.2. Находището в землището на с. Стефаново, община Радомир, област Перник е установено през 2012 г. при теренна работа по проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове”. Намира се на около 3 км североизточно от махала Егреците, на склон със северозападно

изложение, на 900 м надм. в., сред разредени храстови съобщества с преобладаване на келяв габър.

Почви – варовити, плитки и сухи, литосоли и рендзини, неерозирани;

Климат – умереноконтинентален;

Растителни съобщества – сухи тревни, сходни в голяма степен по видов състав с тези в находището при с. Червена могила, включващи *Adonis vernalis*, *Ajuga laxmanii*, *Anthericum ramosum*, *Anthyllis vulneraria*, *Asperula purpurea*, *Cephalanthera damasonium*, *Dorycnium herbaceum*, *Euphorbia cyparissias*, *Filipendula vulgaris*, *Galium album*, *Genista januensis*, *Globularia aphyllanthes*, *Himantoglossum caprinum*, *Hippocrepis comosa*, *Hypericum rumeliacum*, *Linum flavum*, *Minuartia setacea*, *Peucedanum cervaria*, *Pimpinella tragium*, *Plantago argentea*, *Polygala major*, *Potentilla cinerea*, *Rhodax canus*, *Satureja montana*, *Scabiosa ochroleuca*, *Sedum ochroleucum*, *Teucrium montanum* и др.; единични храсти от *Cotinus coggygia*, *Crataegus monogyna*, *Rosa* sp., а по периферията преобладава *Carpinus orientalis*.

В процеса на разработване на плана за действие, данни за собственост на земите в това находище и в съседни територии, както и режима на ползване на земите не са събрани. При предвидените по-детайлни изследвания на находището, липсващата информация ще бъде допълнена.

4.4.3. Находището в землището на с. Ягодина, община Борино, област Смолян, се намира на около 1.5 км западно от селото, в границите на ПЗ „Буйновско ждрело”, основно покрай туристическата пътека между с. Ягодина и Ягодинската пещера, на склон с югозападно изложение, на 1000-1200 м надм. в.

Почви – варовити, плитки и сухи, кафяви планинско-горски, неерозирани;

Климат – умереноконтинентален;

Растителни съобщества – Част от находището попада в смесени черборово-елово-букови гори на варовик, отнасящи се към хабитат „Субсредиземноморски борови гори с ендемични подвидове черен бор” (код 9530). В тревния етаж участват *Astragalus monspessulanum*, *Centaurea triumfettii*, *Dorycnium herbaceum*, *Euphorbia amygdaloides*, *Geranium sanguineum*, *Globularia aphyllanthes*, *Hieracium murorum*, *Hieracium petrovae*, *Knautia drimaeja*, *Leontodon crispus*, *Poa pratensis*, *Sesleria latifolia*, *Thesium bavarum* и няколко представители на семейство *Orchidaceae*: *Listera ovata*, *Neotia nidus-avis*, *Epipactis helleborine*, *Cephalanthera damasonium*, *Coeloglossum viride*. В храстовият етаж участват *Juniperus communis*, *Rubus saxatilis*, *Genista carinalis*, подраст от *Fagus sylvatica*, *Ostrya carpinifolia* и *Pinus nigra*.

Собственост на земите и начин на трайно ползване в обхвата на находището

Собственост: държавна частна

По НТП: иглолистни дървесни видове

Собственост на земите и начин на трайно ползване в съседни територии

Собственост: държавна частна

По НТП: иглолистни дървесни видове

4.4.4. Находището в землището на с. Триград, община Девин, област Смолян е установено през 2004 г. на левия долинен склон на Триградска река, в района на пещерата Дяволското гърло, на терен с източно изложение и надм. в 1100 м (Tsvetanov & al. 2006). В последните години в находището не са установени екземпляри. Предвид флукуациите в числеността на популацията е необходимо мястото да се посещава ежегодно, поне през следващите 2-3 години, за да се потвърди или отхвърли съществуването му. Съобразно с това, в настоящия план за действие характеристика на находището по отношение на почва, климат и растителни съобщества не е включена.

4.5. Състояние на популациите

Популациите на *Ophrys insectifera* заемат много ограничена площ и са с критично ниска численост. Изградени са от разпръснати единични и малки групи екземпляри. През годините се наблюдават флукуации в числеността им.

4.5.1. Популация в землището на с. Червена могила, местн. Гарваньо

Таблица 1. Граници на популацията (*GPS координати*)

Точка	Географски координати		Метрични (UTM) координати – зона 34N		надм. в.
	N	E	Y (North)	X (East)	
№ 1	42.54533°	23.04152°	4712346.2	667625.6	990 m
№ 2	42.54547°	23.04153°	4712361.7	667626.1	980 m
№ 3	42.54538°	23.04168°	4712352.0	667638.6	990 m
№ 4	42.54507°	23.04198°	4712318.2	667664.1	1005 m
№ 5	42.54497°	23.04157°	4712306.3	667630.7	1000 m
№ 6	42.54521°	23.04160°	4712333.0	667632.5	990 m

Най-голямата по площ и численост популация, заемаща около 0,12 ха, с варираща в доста широки граници численост (Таблица 2). Плътноста през различните години е от 0.01 до 0,1 индивида/м². В популацията 70-80% са цъфтящите индивиди и между 10-20% са вегетативните.

Таблица 2. Численост на популацията за периода 2007-2013

Година на наблюдение	Общ брой	В период на цъфтеж	В период на плодоношение
2007	12 индивида	цъфтящи – 9 вегетативни – 3	
2010	40 индивида		плодоносещи – 25 вегетативни – 6 увредени (механично) – 9
2011	143 индивида	цъфтящи – 128 вегетативни – 11 увредени – 4 (пречупени стъбла)	плодоносещи – 18 вегетативни – 9
2013	18 индивида		плодоносещи – 1 вегетативни – 11 увредени (измръзване) – 6

Проведените в продължение на няколко години наблюдения показват, че влияние върху числеността на популацията оказват от една страна резките температурни колебания в периода на бутонизацията (залагане на цветните пъпки), и от друга - увреждане на плодните кутийки от насекоми, което прави неефективно семенното размножаване. Установено е, че средно при 1/3 от цветовете на 1 индивид не се формират плодни кутийки и семенната продукция на растенията е много ниска. В благоприятни години (напр. 2011) числеността е достигала до около 150 индивида, докато резките температурни промени в края на април 2013 г. са причинили измръзване на надземните части на растенията и е наблюдаван драстичен спад в числеността на популацията. Сравнението на данните за числеността в периодите на цъфтеж и плодоношение е показателно за ниския репродуктивен потенциал и затрудненото възобновяване на популацията.

4.5.2. Популацията в землището на с. Стефаново заема площ от около 300 m² и при локализирането ѝ през 2012 г. са установени 15 индивида, а през 2013 г. само 3 приосновни розетки, като вероятно част от растенията са пострадали от измръзване.

Таблица 3. Граници на популацията (*GPS координати – централна точка*)

Точка	Географски координати		Метрични (UTM) координати – зона 34N		надм. в.
	N	E	Y (North)	X (East)	
№ 1	42.53307°	23.05239°	4711006.3	668551.2	900 m

Поради скорошното ѝ локализиране и флукуациите в числеността, за да се направи точна характеристика и да се очертаят тенденциите, популацията се нуждае от

допълнителни проучвания и по-продължително наблюдение в рамките на поне 2-3 вегетационни сезона.

4.5.3. Популация в землището на с. Ягодина

Таблица 4. Граници на популацията (*GPS* координати)

Точка	Географски координати		Метрични (<i>UTM</i>) координати – зона 35N		надм. в.
	N	E	Y (North)	X (East)	
№ 1	41.63302°	24.34122°	4612447.2	278536.0	1170 m
№ 2	41.63279°	24.33648°	4612433.8	278140.4	1080 m
№ 3	41.63268°	24.33628°	4612422.2	278123.4	1070 m
№ 4	41.63300°	24.33657°	4612456.9	278148.6	1080 m

Популацията заема площ от около 0,1 ха и има численост 24 индивида (2013 г.), от които 11 цъфтящи и 14 вегетативни (приосновни листни розетки). Растенията са локализиранни в две малки групи, между които има няколко единични екземпляра. При откриването на популацията през 2003 г., тя е наброявала около 20 индивида. Популацията е в стабилно състояние и видими увреждания на растенията не са наблюдавани. Може да се приеме, че предвид условията, в които съществува, тенденциите в развитието ѝ са благоприятни.

4.5.4. Популация в землището на с. Триград

GPS координати (централна точка): 41.617850°N, 24.378581°E

Популацията е локализирана през 2004 г. на площ около 20 кв. м с численост 4 екземпляра; през 2005 са установени 5 вегетативни индивида. В следващите години, а и при посещението през 2013 г. в границите на находището не бяха установени екземпляри. Популацията се нуждае от периодично наблюдение, за да се потвърди и да се установят тенденциите в развитието ѝ.

4.6. Данни за отглеждане на вида в контролирани условия - няма

5. ЗАПЛАХИ И ЛИМИТИРАЩИ ФАКТОРИ

5.1. Неподлежащи на управление фактори, обусловени от биологичните особености и екологичните изисквания на вида, и лимитиращи по-широкото му разпространение:

- неефективно опрашване;
- неефективно семенно размножаване;
- нисък репродуктивен потенциал;
- висока чувствителност към температурни промени по време на бутонизацията;

- увреждане на плодните кутийки от ларви на насекоми.

Българските находища очертават южната граница на световния ареал на вида, което допълнително ограничава по-широкото му разпространение

5.2. Подлежащи на управление фактори:

- Промяна в динамиката на растителността – увеличаване на храстите (предимно в находищата на Голо Бърдо) и стесняване на пространствата, необходими за нормалното развитие на растенията
- горскостопански мероприятия – провеждане на сечи в иглолистните култури на Голо Бърдо и складиране на дървен материал по поляните. Последствията от тази дейност ще бъдат нарушаване на местообитанието и унищожаване на растенията;
- животновъдство (паша и утъпкване), вследствие на което настъпва рудерализация на терена и увреждане на растенията. Тази заплаха е валидна в по-голяма степен за находищата на Голо бърдо;
- „туристическо” увреждане (утъпкване, късане на екземпляри) при популацията в Буйновско ждрело, по-голямата част от която се намира на открито място, покрай пътеката от с. Ягодина за Ягодинската пещера.
- пожари в горските територии;

6. ПРЕДПРИЕТИ МЕРКИ ЗА ОПАЗВАНЕ

6.1. Опазване на местообитанията

6.1.1. В защитени територии

За опазване на Муховидната пчелица със Заповед № РД-453/08.06.2012 г. на Министъра на околната среда и водите (обн. ДВ бр. 53/ 2012 г.) е обявена **Защитена местност „Голо бърдо – находище на муховидна пчелица”** в землището на с. Червена могила, община Радомир, област Перник (<http://eea.government.bg/zpo/bg/>).

В границите на защитената местност се опазват още 7 вида растения с висока консервационна стойност (списък във Формуляра за мониторинг, Приложение 5);

Находището в Средни Родопи, в землището на с. Триград, е в границите на **ЗМ „Триградско ждрело”** (Заповед № 4021/06.12.1963 г., обн. ДВ бр. 14/ 1966 г.).

Находището в Средните Родопи, в землището на с. Ягодина е в границите на **ПЗ „Буйновско ждрело”** (Заповед № 995/ 21.04.1971 г., обн. ДВ бр. 41/ 1971 г.).

6.1.2. В границите на НАТУРА зони

Находищата в планината Голо бърдо са в границите на защитена зона за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна BG 0001375 „Острица”,

включена в списъка от защитени зони, приет с Решение № 122/ 02.03.2007 г. на Министерския съвет (обн. ДВ бр. 21/ 09.03.2007 г.).

Находищата в Средните Родопи, в Буйновското и Триградското ждрело, се намират в границите на защитена зона за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна BG 0001030 „Родопи-Западни”, включена в списъка от защитени зони, приет с Решение № 661/ 16.10.2007 г. на Министерския съвет (обн. ДВ бр.85/ 23.10.2007 г.) и защитена зона за опазване на дивите птици BG 0002113 „Триград-Мурсалица“, обявена със Заповед № РД-531/ 26.05.2010 г. на министъра на околната среда и водите (ДВ бр. 50/ 2010 г.).

6.2. Преки природозащитни мерки, изследователски мерки и мониторинг

- Инвентаризация на находищата за оценка на актуалното им състояние;
- Популационни изследвания;
- Идентифициране на реални и потенциални заплахи;
- Оценка на степента на риска и тенденциите в развитието на популациите;
- Разработване на Планове за мониторинг (в Приложение);
- Провеждане на ежегоден мониторинг на популацията на Голо Бърдо в съответствие с разработения план.

6.3. Повишаване осведомеността за вида и необходимостта от опазването му

- Проведени информационни срещи с представители на местната и общинската администрация, експерти от РИОСВ Перник, ИАГ, НПО, еколози, за запознаване с обекта на опазване и координиране на необходимите действия в тази насока;
- Разпространени информационни материали в кметствата на населените места и в общинския център гр. Радомир;
- Публикувана информация на Интернет страниците на проекта, МОСВ, РИОСВ, в местни електронни и печатни медии;
- Проведени обсъждания с местната и общинската администрации на внесеното Предложение за обявяване на защитена местност на Голо бърдо;
- Поставена информационна табела за находището на Голо Бърдо в землището на с. Червена могила, община Радомир.

7. НЕОБХОДИМИ ПРИРОДОЗАЩИТНИ ДЕЙСТВИЯ

7.1. Политики и законодателство

При провеждане на процедури по ОВОС и ЕО на инвестиционни предложения в близост до находищата и до защитените територии, да се прави оценка на въздействието им върху популациите и местообитанията на вида.

Тази мярка дава възможност да се предотврати негативното повлияване на инвестиционните проекти върху растенията и местообитанията им.

Индикатор – проведени процедури по ОВОС/ЕО с оценка на влиянието на инвестиционни предложения върху находището и защитената местност.

7.2. Пряко опазване и възстановяване на вида и местообитанията

7.2.1. in situ дейности

- контрол на обрастване с храсти на находищата на Голо Бърдо

Необходима мярка с оглед поддържане на достатъчно открито пространство за нормалното развитие на растенията. При покритие на храстовата растителност над 50% в находищата е необходимо да се отстрани част от нея.

Индикатор – проективно покритие на храстите в находищата под 50%.

7.2.2. ex situ дейности

Поради критично ниската численост на популациите и биологичните особености на вида, не се предвижда провеждане *ex situ* дейности - събиране на семена за съхранение в генбанка и отглеждане на растения в колекция. В естествени условия покълването на семената се осъществява чрез симбиоза с микроскопични гъби, поради което отглеждането на вида в изкуствена среда е трудно.

7.3. Изследвания и мониторинг

- Допълнителни проучвания върху биологията на вида – опрашители, семенна продукция, разпространение на семената, репродуктивните процеси и пр. Познаването на тези биологични характеристики дава по-добра възможност за изясняване на причините за ограниченото разпространение на вида.

Индикатор – събрани данни за биологията на вида..

- Допълнителни популационни изследвания в находището при с. Стефаново и находището в Триградско ждрело в Родопите;

- Наблюдения и оценка на влиянието на климатичните промени върху фенологията и адаптивните способности на растенията. Тази мярка е от значение предвид глобалните промени в климата през последните години.

Индикатор – установени/неустановени през годините промени по отношение продължителност на вегетацията, период на цъфтеж, узряване на семената и пр.

- Провеждане на ежегоден мониторинг в съответствие с разработените Планове за мониторинг (в Приложение).

Индикатор – внесени данни от ежегодните наблюдения в базата данни на НСМБР.

- Издирване на нови находища на вида в райони с подходящи условия.

7.4. Повишаване осведомеността, природозащитната култура и уменията за опазване на вида

- Издаване и разпространение по места на информационни материали за обекта на опазване (брошури, плакати, видеофилми и др.) – необходима мярка срещу унищожаване на вида поради „незнание”.

Индикатор – видове и брой издавани на 2-3 години информационни материали и обхвата на разпространението им.

- Провеждане на работни срещи на местно ниво за обсъждане на въпроси, свързани с опазване на вида и местообитанията, оценка на ефективността на предприетите мерки на ниво отговорни институции.

Индикатор – брой проведени срещи (на 2-3 години), обхват на местните и общински управленски структури, целеви групи.

- Информираност на широката общественост чрез публикуване на информация на Internet страницата на РИОСВ, в регионални електронни и печатни медии.

Индикатор – брой и видове публикувани материали в Internet и от медиите.

- поставяне на информационна табела при находището в землището на с. Ягодина.

8. МОНИТОРИНГ И ОЦЕНКА НА ПЛАНА

Индикатори за изпълнението и ефекта на набелязаните дейности.

Оценка на степента на изпълнение на Плана			
Цел	Индикатор	Период на наблюдение	Отговорник
100 % изпълнение на дейностите от Плана	% изпълнени дейности от Плана за действие за съответната година	всяка година	МОСВ
100 % от предвидените в Плана средства са усвоени	% изразходени средства от предвидените за съответната година	всяка година	МОСВ
Изпълнение на дейности за повишаване обществената информираност относно опазване на вида	% изпълнени дейности за повишаване на обществената информираност	на всеки 3 години	МОСВ
Оценка на ефективността на Плана			
Липса на видими намаления на размера на популацията	Площ на популацията	на 3 години	ИБЕИ, РИОСВ, МОСВ
Числеността на популациите се запазва или нараства	Брой индивиди в площадките за мониторинг	на 3 години	ИБЕИ, РИОСВ, МОСВ
Липсват видими нарушения в местообитанията	Констатирани нарушения в	всяка година	ИБЕИ, РИОСВ, МОСВ

	местообитанията		
--	-----------------	--	--

9. БЮДЖЕТ И ГРАФИК ЗА РЕАЛИЗИРАНЕТО НА ДЕЙНОСТИТЕ *

Дейности	Отговорни институции/ партньори	Период на изпълнение на дейностите и необходими средства											Източници на финансиране	
		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	общо		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
I. Цел: Политики и законодателство														
1. При провеждане на процедури по ОВОС/ЕО на инвестиционни предложения да се прави оценка и на прякото им въздействие върху популациите на вида	РИОСВ Перник, РИОСВ Смолян ИБЕИ	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	Не е необходимо финансиране	
II. Цел: Укрепване на научната основа за ефективното опазване на вида														
1. Допълнителни проучвания на популациите в района на село Стефаново и в Триградско ждрело		500	500	500								1500	Национално финансиране, европейски и международни фондове	
2. Теренна работа за издирване на нови находищата в райони с подходящи условия	ИБЕИ	500			500			500				500	2 000	Национално финансиране, европейски и международни фондове
3. Проучвания върху биологията на вида – опрашители, семенна продукция, механизми на разпространение на семената и пр.	ИБЕИ	300	300	300									900	Национално финансиране, европейски и международни фондове
4. Наблюдения за влиянието на климатичните промени върху фенологията и адаптивните способности на растенията	ИБЕИ			+				300				300	600	Национално финансиране, европейски и международни фондове
III. Цел: Мониторинг на вида														
1. Дългосрочен мониторинг на популациите	РИОСВ Перник РИОСВ Смолян	300	300	300	300	300	300	300	300	300	300	300	3 000	Национално финансиране

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
IV. In-situ опазване на вида													
1. Контрол на захрастяването в находищата и предприемане на мерки за отстраняване на част от храстова растителност при достигане на пределни норми	ИБЕИ, РИОСВ Перник; НПО; доброволци			200				200			200	600	Национално финансиране, европейски и международни фондове
V. Цел: Повишаване на информираността на местното население													
1. Провеждане на срещи с местната общност и административните структури по места за обсъждане на резултатите от изпълнението на дейностите по опазването на вида	ИБЕИ, МОСВ, РИОСВ, НПО	+			200			200			200	600	Национално финансиране
2. Публикуване на информация в електронни и печатни медии в региона, на Интернет страниците на проекта, РИОСВ, МОСВ	ИБЕИ, РИОСВ, МОСВ	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+		Не е необходимо финансиране
3. Издаване и разпространение на печатни информационни материали; периодично информационни кампании с природозащитна цел	ИБЕИ, РИОСВ, НПО, доброволци				300			300			300	900	Национално финансиране, европейски и международни фондове
4. Поставяне на информационна табела в близост до находището в землището на с. Ягодина	ИБЕИ, РИОСВ Смолян		400									400	Национално финансиране
Общо		1600	1 500	1300	1300	300	600	1500	300	600	1500	10500	

* Посочените източници на финансиране са индикативни и средства за изпълнение на дейностите могат да се търсят и от други източници.

ПРИЛОЖЕНИЯ

1. Списък на използваните съкращения;
2. Библиография;
3. Снимков материал на вида и неговите местообитания;
4. Методика за оценка на популациите и находищата;
5. Планове за мониторинг и Стандартен формуляр за мониторинг;
6. Методика за събиране, съхранение и предоставяне на семена в семенни банки;
7. Карта на известните популации на вида;
8. Индикативна карта за находищата;
9. Заповеди за обявяване на Защитени територии;
10. Проведени проучвания и реализирани дейности по опазване на вида и местообитанията по време на разработване на плана

Използвани съкращения

ЕО – Екологична оценка

ЗМ – Защитена местност

ИАГ – Изпълнителна агенция по горите

ИАОС – Изпълнителна агенция по околна среда

ИБЕИ – Институт по биоразнообразие и екосистемни изследвания, БАН

МОСВ – Министерство на околната среда и водите

НПО – Неправителствена организация

НСБР – Национален съвет за биологично разнообразие

НСМБР – Национална система за мониторинг на биологичното
разнообразие

ОВОС – Оценка за въздействието върху околната среда

ОС – Оценка за съвместимост (със защитени зони по Натура 2000)

ПЗ – Природна забележителност

РИОСВ – Регионална инспекция по околната среда и водите

CITES – Конвенция за международна търговия със застрашени видове
от дивата фауна и флора

IUCN – Световен съюз за защита на природата

SOM – Хербариум висши растения, ИБЕИ

Библиография

- Закон за биологичното разнообразие в България** Обн. ДВ, бр. 77/ 09.08.2002 г.
- Заугольнова, Л., Денисова, Л., Никитина, С.** 1993. Подходи к оценке состояния ценопопуляций растений. – Бюл. МОИП. Отд. биол. Т. 98. Вып. 5: 100-108.
- Крушева, Р. & Първанов, Р.** 1978. Албум за застрашени и редки растения. София. Земиздат.
- Петрова, А.С.** 2012. *Ophrys insectifera* L. – В: **Пеев, Д.** (ред.), Червена книга на Р. България. Т. 1. Растения и гъби. (<http://e-ecodb.bas.bg/rdb/bg/>).
- Петрова, А., Венкова, Д., Герасимова, И. & Стоянов, Я.** 2002. Нови данни за разпространението на видове от семейство Салепови (*Orchidaceae*) в България. – В: Темнискова, Д. (ред.), Трудове VI-та нац. конференция по ботаника, 17–20.06.2001, София. 183-187. Изд. СУ „Св. Климент Охридски“, София.
- Petrova, A.S.** 2009. *Ophrys insectifera* L. – In: **Petrova, A. & Vladimirov, V.** (eds), Red List of Bulgarian vascular plants. – Phytol. Balcan., 15(1): 69.
- Ryttäri, T., Kukk, Ü., Kull, T., Jäkäläniemi, A., Reitalu, M.** (eds) 2003. Monitoring of threatened vascular plants in Estonia and Finland – methods and experiences. The Finnish Environment 659, Helsinki.
- Tsvetanov, T., Vladimirov, V. & Petrova A.S.** 2005. New localities of *Ophrys insectifera* (*Orchidaceae*) in Bulgaria. – In: Gruev, B., Nikolova, M. & Donev, A. (eds), Proceedings of the Balkan Scientific Conference of Biology, Plovdiv (Bulgaria), 19-21 May 2005. Pp. 312-320.
- Walter, K.S. & Gillett, H.J.** (eds). 1998. 1997 IUCN Red List of Threatened Plants. IUCN, The World Conservation Union, Gland & Cambridge.

Приложение 3.

Методика
за оценка на популациите и находищата на растителния вид
Муховидна пчелица (*Ophrys insectifera*)

За оценка състоянието на популациите и находищата **в периода на прилагане на плана за действие** (2014 – 2023 г.) ще бъде използвана Методиката, разработена в рамките на Националната система за мониторинг на биологичното разнообразие. Тази Методика се разработва на базата на събраните данни от провеждан мониторинг в съответствие с Методиката за мониторинг на висши растения, утвърдена в рамките на НСМБР. <http://eea.government.bg/bg/bio/nsmbr>

По време на разработване на плана за действие, в периода 2011 – 2013 г., данните от провеждания мониторинг са събирани, следвайки гореспоменатата Методика за мониторинг на висши растения, като са отчитани основните популационни параметри (според методическите указания на Заугольнова и др. (1993) и (Ryttäri & al., eds. 2003) в Полевия формуляр за набиране на първични данни

**План за мониторинг на *Ophrys insectifera* L. (Муховидна пчелица) в
землището на с. Червена могила, община Радомир ***

Разработен от: гл. ас. Стоян Стоянов и асистент Валентина Горанова

1. Цел на мониторинга

- 1.1. Проследяване на състоянието на популацията и нейната динамика.
- 1.2. Периодична оценка на условията в местообитанието и отчитане на настъпили промени с оглед предприемане на мерки по подобряване на състоянието му
- 1.3. Оценка и приоритизиране на неблагоприятни въздействия от външни фактори върху растенията и местообитанието с оглед прилагане на адекватни действия по съвременното им елиминиране.

2. Обща информация за вида

2.1. Природозащитен статус: *Ophrys insectifera* е включен в Приложение 3 на Закон за биологичното разнообразие и в Червена книга на Р. България, Т. 1. Растения и гъби. По критериите на IUCN видът е оценен като „критично застрашен” на национално ниво (Petrova 2009). Той е под закрила на Конвенцията за международна търговия със застрашени видове от дивата фауна и флора (CITES). Находищата на *Муховидната пчелица* попадат в обхвата на Натура зоните “Западни Родопи” (BG 0001030) и “Острица” (BG 0001375) – защитени зони по Директивата за местообитанията.

2.2. Морфологично описание: Многогодишно тревисто растение с две яйцевидни грудки. Стъблото 10–20 см високо, с 2–4 приосновни листа и с 1–3 стъблови листа. Съцветията с 2–12 цвята, рехави. Грите външни околоцветни листчета 4–5 мм дълги, яйцевидни, жълто зелени, разперени. Двете вътрешни околоцветни листчета линейни, малко по-къси от външните, пурпурнокафяви, стърчащи напред. Устната плоска, 10-12 мм дълга, наподобява ципокрило насекомо, пурпурнокафява, кадифено влакнеста, триделна, средният дял плитко двуделен, два пъти по-дълъг от страничните, огледалото централно разположено, оловно сиво. Цъфти от средата на май до средата на юни, плодоноси от средата на юни до края на юли. Насекомоопрашващо се. Размножава се вегетативно и със семена.

-----
* Планът за мониторинг е приложим и за популацията в землището на с. Стефаново

2.3. Общо разпространение: Северна и Централна Европа и северните части на Южна Европа.

2.4. Разпространение в България: Средни Родопи (Буйновско и Триградско ждрело) (Tsvetanov & al. 2005) и планината Голо Бърдо (Apostolova-Stoyanova & Stoyanov 2009), от 500 до 1200 m надм. в. Расте в състава на отворени, тревни съобщества на открити, варовити, каменисти терени, по периферията на храсталаци от келяв габър и в светли участъци на гори от черен бор.

2.5. Местообитания на вида: В планината Голо Бърдо *Муховидната пчелица* расте на варовити, каменисти поляни и в покрайнините на съседните на тях храсталаци от келяв габър. Сухите тревни съобщества, в които видът е установен, се отнасят към съюза *Saturejon montanae*. Те принадлежат към включения в Приложение 1 на Закона за биологичното разнообразие хабитат „Източни субсредиземноморски сухи тревни съобщества” (код 62A0).

В района на Буйновското ждрело *O. insectifera* се среща в разсветлени смесени гори от бял бор, ела, черен бор и бук, които се отнасят към хабитат “Субсредиземноморски борови гори с ендемични подвидове черен бор” (код 9530), включен в Приложение 1 на Закона за биологичното разнообразие.

2.6. Основни заплахи за вида: Находищата на *O. insectifera* в България очертават най-южната граница от ареала на вида, което обуславя ограниченото му разпространение. Критично ниската численост и слабият репродуктивен потенциал са причина той да е един от най-застрашените от изчезване видове от българската флора. Осъществяването на инвестиционни намерения, на горскостопански мероприятия в разположените близо до находището култури от черен бор и нерегламентираната паша са сред потенциалните заплахи, които биха повлияли негативно върху качествата на местообитанието и върху нормалното съществуване на *Муховидната пчелица*.

3. Методика за извършването на мониторинга

За основа на настоящия **План за мониторинг** се използва **Формуляр за мониторинг на висши растения** на ИАОС. Към него е приложен изготвения от екипа на проекта Допълнителен формуляр, в който са включени показатели, отразяващи спецификите на конкретния вид. За попълване на Полевия формуляр се използва утвърдената от ИАОС Методика за мониторинг на висши растения. Всички данни, които ще бъдат събрани са съвместими с Националната система за мониторинг на биологичното разнообразие и ще бъдат предоставени на ИАОС.

Неразделна част от Мониторинговия план са: **Формуляр за мониторинг на висши растения** на ИАОС и **Допълнителен формуляр** в 2 части: *Показатели за наблюдение на цялата популация* и *Показатели за наблюдение в контролните площадки*.

3.1. Място за извършване на мониторинга: популацията на *Ophrys insectifera* в землището на с. Червена могила, община Радомир, Голо Бърдо, местност Гарваньо.

Граници на популацията (*GPS координати*), установени през 2010-2011 г.

Точка	Географски координати		Метрични (UTM) координати – зона 34N		надм. в.
	N	E	Y (North)	X (East)	
№ 1	42.54533°	23.04152°	4712346.2	667625.6	990 m
№ 2	42.54547°	23.04153°	4712361.7	667626.1	980 m
№ 3	42.54538°	23.04168°	4712352.0	667638.6	990 m
№ 4	42.54507°	23.04198°	4712318.2	667664.1	1005 m
№ 5	42.54497°	23.04157°	4712306.3	667630.7	1000 m
№ 6	42.54521°	23.04160°	4712333.0	667632.5	990 m

3.2. Отчетна единица: отделно тревисто растение и вегетативни листни розетки.

3.3. Периоди на наблюдение: 2 пъти годишно – втората половина на май (*фаза на цъфтеж*) и втората половина на юни (*начало на плодоносене*).

3.4. Брой контролни площадки, площ и GPS координати

Залагат се 5 броя постоянни мониторингови площадки, всяка от тях с размери 3×3 m (~ 10 m²). Разположението на площадките е съобразено с пространствената структура на популацията, така че да обхване най-малко половината от индивидите. При всяко посещение се отчитат показателите за наблюдение на цялата популация и показателите за наблюдение в контролните площадки.

GPS координати на контролните площадки:

Контролна площадка	Географски координати		Метрични (UTM) координати – зона 34N		надм. в.
	N	E	Y (North)	X (East)	
№ 1	42.54533°	23.04152°	4712346.2	667625.6	990 m
№ 2	42.54545°	23.04150°	4712359.5	667623.7	986 m
№ 3	42.54545°	23.04158°	4712359.6	667630.2	988 m
№ 4	42.54538°	23.04168°	4712352.0	667638.6	990 m
№ 5	42.54516°	23.04166°	4712327.6	667637.6	993 m

В популацията при с. Стефаново, предвид малката ѝ площ, не се залагат контролни площадки; наблюдава се цялата популация.

Необходим човешки ресурс и финансови средства за осъществяване на мониторинга за период от 10 години

Мониторингът се провежда от експерти от РИОСВ Перник. Необходимите средства се осигуряват от РИОСВ (МОСВ).

Календарна година	Начин на калкулация	Брой експерти	Сума
2014	1 ден през май + 1 ден през юни 2 дни × 2 експерти × 10 лв дневни = 40 лв пътни за 2 наблюдение × 15 лв = 30 лв материали и оборудване: 20 лв	2 експерти от РИОСВ Перник	90 лв от РИОСВ Перник (МОСВ)
2015	1 ден през май + 1 ден през юни 2 дни × 2 експерти × 10 лв дневни = 40 лв пътни за 2 наблюдение × 15 лв = 30 лв материали и оборудване: 20 лв	2 експерти от РИОСВ Перник	90 лв от РИОСВ Перник (МОСВ)
2016	1 ден през май + 1 ден през юни 2 дни × 2 експерти × 10 лв дневни = 40 лв пътни за 2 наблюдение × 15 лв = 30 лв материали и оборудване: 20 лв	2 експерти от РИОСВ Перник	90 лв от РИОСВ Перник (МОСВ)
2017	1 ден през май + 1 ден през юни 2 дни × 2 експерти × 10 лв дневни = 40 лв пътни за 2 наблюдение × 15 лв = 30 лв материали и оборудване: 20 лв	2 експерти от РИОСВ Перник	90 лв от РИОСВ Перник (МОСВ)
2018	1 ден през май + 1 ден през юни 2 дни × 2 експерти × 10 лв дневни = 40 лв пътни за 2 наблюдение × 15 лв = 30 лв материали и оборудване: 20 лв	2 експерти от РИОСВ Перник	90 лв от РИОСВ Перник (МОСВ)
2019	1 ден през май + 1 ден през юни 2 дни × 2 експерти × 10 лв дневни = 40 лв пътни за 2 наблюдение × 15 лв = 30 лв материали и оборудване: 20 лв	2 експерти от РИОСВ Перник	90 лв от РИОСВ Перник (МОСВ)
2020	1 ден през май + 1 ден през юни 2 дни × 2 експерти × 10 лв дневни = 40 лв пътни за 2 наблюдение × 15 лв = 30 лв материали и оборудване: 20 лв	2 експерти от РИОСВ Перник	90 лв от РИОСВ Перник (МОСВ)
2021	1 ден през май + 1 ден през юни 2 дни × 2 експерти × 10 лв дневни = 40 лв пътни за 2 наблюдение × 15 лв = 30 лв материали и оборудване: 20 лв	2 експерти от РИОСВ Перник	90 лв от РИОСВ Перник (МОСВ)
2022	1 ден през май + 1 ден през юни 2 дни × 2 експерти × 10 лв дневни = 40 лв пътни за 2 наблюдение × 15 лв = 30 лв материали и оборудване: 20 лв	2 експерти от РИОСВ Перник	90 лв от РИОСВ Перник (МОСВ)
2023	1 ден през май + 1 ден през юни 2 дни × 2 експерти × 10 лв дневни = 40 лв пътни за 2 наблюдение × 15 лв = 30 лв материали и оборудване: 20 лв	2 експерти от РИОСВ Перник	90 лв от РИОСВ Перник (МОСВ)
Общо			900 лв.

Формуляр за мониторинг

Вид (латинско име): Муховидна пчелица (<i>Ophrys insectifera</i>)			
Дата	Начален час / Краен час на наблюдението	Място	
24.05.2013	/	планина Голо Бърдо, местност Гарваньо	
ЕКАТТЕ	Населено място	Област	Община
	с. Червена могила	Перник	Радомир
NUTS код	РДГ	РИОСВ	(ДГС) Държавно Горско Стопанство
	Кюстендил	Перник	Радомир
Държавно Ловно Стопанство (ДЛС)		Отдел	Подотдел
Пробна площадка		Биогеографски регион	GPS координати (WGS 84) (централна точка)
		Алпийски	
Надморска височина		Континентален	Longitude 23.04166°
990 м		Черноморски	Latitude 42.54516°
Мястото попада в:			
Защитена територия по ЗЗТ:	име		
Национален парк			ПУ:
	ОУ:	Отдел:	Подотдел:
Природен парк			
Резерват			
Поддържан резерват			
Природна забележителност			
Защитена местност	ЗМ „Голо бърдо – находище на Муховидна пчелица”		
Други защитени територии:	име		
Корине място			
ОВМ			
Натура 2000	НАТУРА зона BG0001375 „Острица” - Защитена зона по Директива за местообитанията 92/43/ЕЕС		
Рамсарско място			
Вид ползване на земята: за нуждите на горското стопанство			
Собственост на земята: държавна частна			
Екип:	Наблюдатели	Институция	
1.	Стоян Стоянов	ИБЕИ, БАН	
2.	Валентина Горанова	ИБЕИ, БАН	
3.	Валентина Алексиева	РИОСВ Перник	
4.	Диана Ванкова	РИОСВ Перник	

Наличие в близост до находището на:	да / не	Разстояние до находищата [в м]	
Туристически пътеки			
Горски пътища	+	700 м.	
Потоци			
Реки			
Обработваеми места			
Населени места			
Постройки			
Пътища			
Флористичен район: Беласица, Витошки район, Дунавска равнина, Западни гранични планини, Знеполски район , Долината на р. Места, Пирин, Предбалкан, Рила, Родопи (Западни, Средни, Източни), Средна гора (Западна, Средна, Източна), Струмска долина, Странджа, Североизточна България, Славянка, Стара планина (Западна, Средна, Източна), Софийски район, Тракийска низина, Тунджанска хълмиста равнина, Черноморско крайбрежие (северно, южно)			
Отчетна единица: дърво, храст, храстче, <u>отделно тревисто растение</u> , туфа, цветоносен стрък, <u>вегетативни листни розетки</u> , вегетативен летораст, генеративен летораст			
Фенологична фаза:			
Вегетативно развитие на популацията:		[отбелязва се с +]	
Поници, пъпки			
Начало на вегетация			
Вегетация		+	
Край на вегетация			
Отмиране			
Генеративно развитие на популацията:		[отбелязва се с +]	
Появяване на съцветия /спороносните листа			
Бутонизация /начало на спорообразуване			
Начало на цъфтежа /спорообразуване			
Пълен цъфтеж /спороносене		+	
Край на цъфтежа/ спороносенето			
Узряване на плодовете/спорангиите			
Зрели плодове/спорангии			
Няма признаци на генеративни органи			
GPS координати на популацията (WGS 84): координатите са представени в точка 4.5.1 от Плана			
Longitude	Longitude	Longitude	Longitude
Latitude	Latitude	Latitude	Latitude
Характеристика на местообитанието:			
Изложение: N, S, E, <u>W</u> , NE, <u>NW</u> , SE, SW		Форма на релефа: хълмист	
Наклон в градуси: [отбелязва се с +]		Основна скала: [отбелязва се с +]	
1–5°		силикат	
6–10°		варовик	+
11–15°		лъос	
16–20°	+	пясъчник	
21–25°		неразкрито	
26–30°		друга основна скала:	
31–35°			

Почва:			
Тип: [отбелязва се с +]		Мощност: [отбелязва се с +]	
смолници		плитки	+
метаморфни		средномощни	
черноземи		мощни	
файоземи		Ерозия: [отбелязва се с +]	
лесивирани	+	неерозирано	+
планосоли		слабо ерзирано	
жълтоземи		силно ерзирано	
торфенисти			
Влажност: [отбелязва се с +]		Влажност: [отбелязва се с +]	
сухи	+	преовлажнени	
умерено влажни		заливни	
влажни		с променлива влажност	
Категория природно формирание:			[отбелязва се с +]
Морски местообитания			
Крайбрежни местообитания			
Блата, торфища и мочурища			
Тревни съобщества и съобщества на мъхове и лишеи			
Храстови, храстчеви и тундрови съобщества			
Гори, горски и други залесени територии			
Скални местообитания			
Общо проективно покритие на растителността в %: 90%			
Тип растителност:			[отбелязва се с +]
Широколистни летезелени листопадни гори от средноевропейски тип			
Степна растителност			
Бореално-планинска растителност			
Аркто-алпийска растителност			
Средиземноморска растителност			
Водна растителност			
Проективно покритие на дървесните видове в %: няма			
№	Дървесни видове (латинско име)		
1.		4.	
Проективно покритие на храстите в %: 5 - 10 %			
№	Храсти (латинско име)		
1.	<i>Cotinus coggygria</i> – в находището	6.	<i>Amelanchier ovalis</i> – по периферията
2.	<i>Cotoneaster integerrimus</i> – в находището	7.	<i>Rosa</i> sp. – по периферията
3.	<i>Crataegus monogyna</i> – в находището	8.	<i>Genista januensis</i>
4.	<i>Rhamnus catarticus</i> – по периферията	9.	
5.	<i>Carpinus orientalis</i> – по периферията	10.	
Проективно покритие на тревистите видове в %: 80 - 90%			
№	Тревисти видове (латинско име) – списък в края на формуляра		
1.		3.	
2.		4.	

№	Други консервационно значими видове (латинско име)		
1.	<i>Fritillaria orientalis</i> – ЗБР	5.	<i>Jurinea bulgarica</i> – бълг. ендемит
2.	<i>Tulipa urumoffii</i> – бълг. ендемит, ЗБР	6.	<i>Trinia glauca</i> - ЗБР
3.	<i>Hymantoglossum caprinum</i> – Директива 92/ 43 ЕЕС	7.	
4.	<i>Bromus moesiacus</i> – бълг. ендемит, ЗБР	8.	
№	Конкуриращи видове (латинско име)		
1.	<i>Cotinus coggygria</i>	4.	<i>Genista januensis</i>
2.	<i>Cotoneaster integerrimus</i>	5.	<i>Carpinus orientalis</i>
3.	<i>Crataegus monogyna</i>	6.	
Площ на популацията в ха: 0,12 ха			
Плътност на популацията (брой отчетни единици / m ²):		Вегетативни:	Генеративни:
		0,01 индивида/ m ²	0,10 индивида/ m ²
Общо: 0,11 индивида/ m ²			
Проективно покритие на наблюдавания вид в %: под 1 % (~ 0,5%)			
Брой отчетни площадки: 5			
№	Наличие на инвазивни видове:	% на засегнатата популация:	
1.	няма		
2.			
№	Заплахи и природни явления:	% на засегнатата площ / популация:	
1.	Горскостопански мероприятия		
2.	Паша, утъпкване		
3.	Пожари		
4.	Пролетни мразове по време на бутонизацията		
5.	Увреждане на плодните кутийки от насекоми		
№	Взети мерки за опазване и възстановяване:		
1.	Обявена Защитена местност		
2.	Разработен План за действие		
Бележки:			
Снимки [отбелязва се с + наличието на снимки, направени по време на наблюдението]			+
Карти [отбелязва се с + наличието на карта/ карти на мястото за наблюдение]			

Тревисти видове

Adonis vernalis
Ajuga laxmanii
Anthericum ramosum
Anthyllis aurea
Anthyllis vulneraria
Artemisia alba
Asperula purpurea
Asyneuma limonifolium
Bromus moesiacus
Carex humilis
Centaurea orientalis
Cephalanthera
damasonium
Comandra elegans
Dorycnium herbaceum

Euphorbia cyparissias
Filipendula vulgaris
Fritillaria orientalis
Galium album
Genista januensis
Globularia aphyllanthes
Hyacinthella leucophaea
Himantoglossum
caprinum
Hypericum rumeliacum
Hippocrepis comosa
Inula ensifolia
Iris variegata
Jurinea bulgarica
Linum flavum

Minuartia setacea
Peucedanum cervaria
Pimpinella tragiun
Plantago argentea
Polygala major
Potentilla cinerea
Pulsatilla montana
Rhodax canus
Satureja montana
Scabiosa ochroleuca
Sedum ochroleucum
Teucrium montanum
Trinia glauca
Tulipa urumoffii

Методика

за събиране, съхранение и предоставяне на семена от растителния вид
Муховидна пчелица (*Ophrys insectifera*) от сем. Салепови (*Orchidaceae*)

Общи сведения за вида, природозащитен статус, разпространение, популации

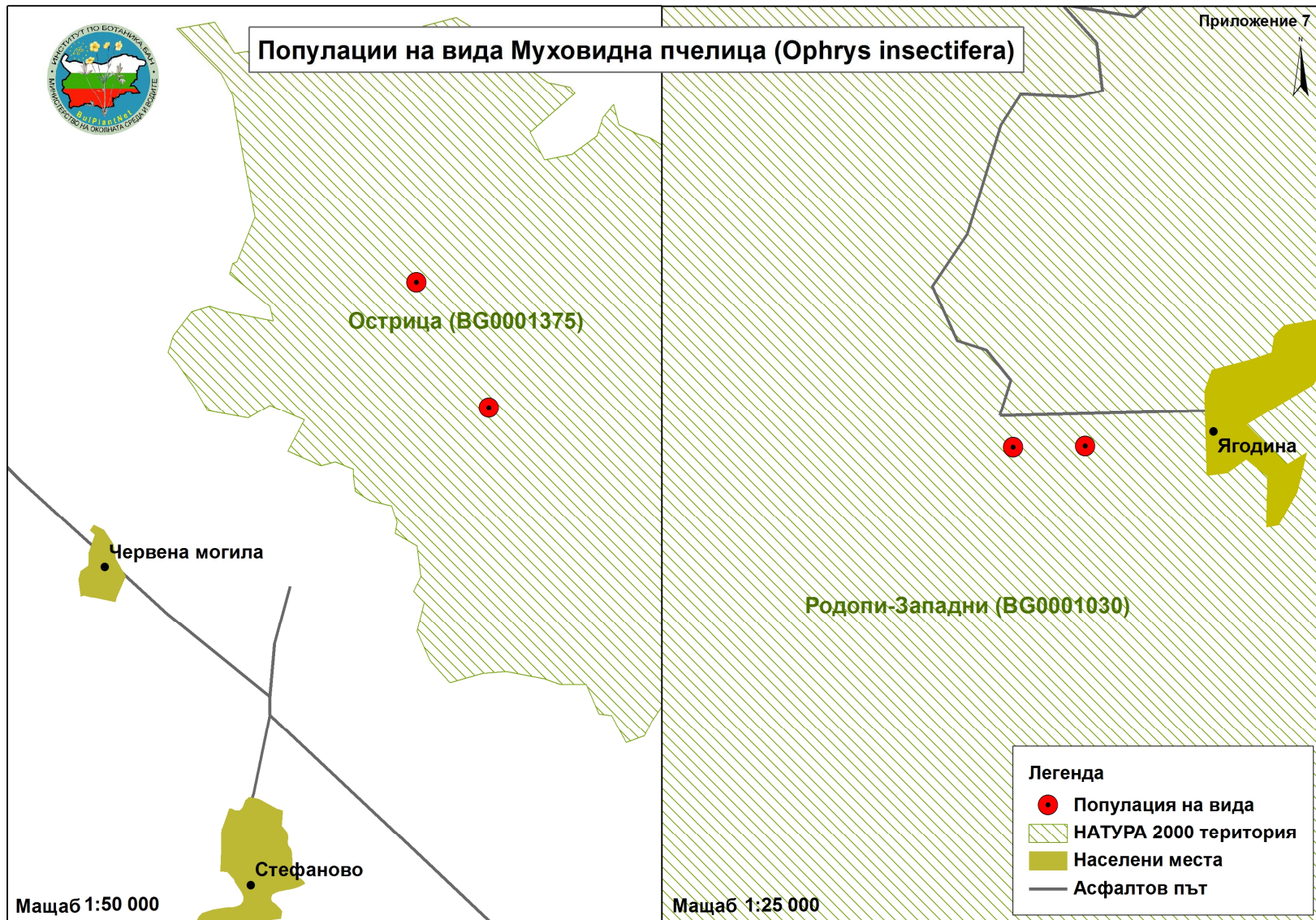
Муховидната пчелица е сред най-редките представители на род Пчелица (*Ophrys*) от семейство Салепови (*Orchidaceae*) в България и един от най-редките видове в българската флора. *Ophrys insectifera* е включен в Приложение № 3 на Закона за биологичното разнообразие и в Червена книга на Р. България, т. 1. Растения и гъби (под печат) с категория „критично застрашен”.

Видът е разпространен на 2 места в България – на Голо Бърдо (землищата на селата Червена могила и Стефаново, Пернишко) и Родопите (землищата на селата Ягодина и Триград, Смолянско).

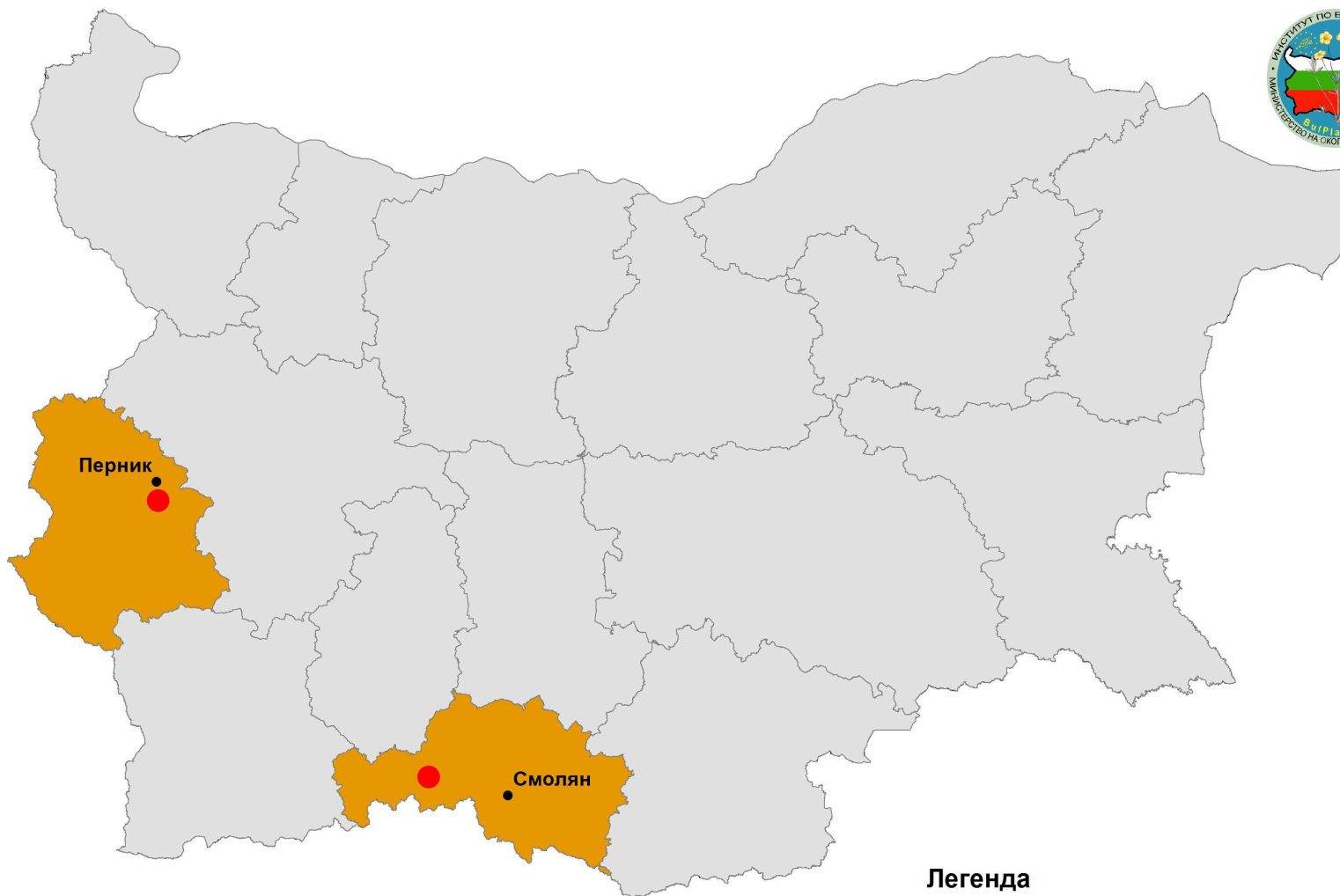
Поради критично ниската численост на популациите (сумарно под 100 индивида за трите популации) не са предвидени *ex situ* дейности. Събирането на семена или на живи растения не е препоръчително, тъй като това може да наруши нормалните размножителни и възобновителни процеси в популациите. В природата, при естествени условия, покълването на семената на орхидеите се осъществява при симбиоза на растенията с микроскопични гъби, поради което отглеждането им в изкуствена среда е трудно.

Предвид посочените по-горе причини в десетгодишния период на Плана за действие **не се планира събиране и съхранение на семена в семенни банки.**

Карта на локализацията на популациите на Муховидната пчелица

Индикативна карта на находищата на вида Муховидна пчелица (*Ophrys insectifera*)

Легенда

- Находища на вида
- Територии на РИОСВ Перник и Смолян

Мащаб 1:2 000 000

ЗМ 541

МИНИСТЕРСТВО НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ

ЗАПОВЕД

№ РА - 453

София, 08.06.2012г.

На основание чл.39, във връзка с чл.33, ал.1, т.2 от Закона за защитените територии (ЗЗТ), с цел опазване на растителен вид Муховидна пчелица (*Ophrys insectifera L.*) и неговото местообитание:

1. Обявявам защитена местност „Голо бърдо - находище на Муховидна пчелица“, в землището на село Червена могила, община Радомир, област Перник, с площ 106.182 дка.
2. Защитената местност включва имоти с номера: 000081, 000082, 000087 съгласно Карта на възстановената собственост за землището на село Червена могила, с ЕКАТТЕ 80488, община Радомир, област Перник, с обща площ 106.182 дка
3. В границите на защитената местност се забранява:
  - 3.1. Промяна в предназначението и начина на трайно ползване на земята;
  - 3.2. Прокарване на пътища за извозване на дървесина и изграждане на временни горски складове;
  - 3.3. Палене на огън;
  - 3.4. Внасяне на неместни за района растителни видове.
4. След влизане в сила на настоящата заповед, РИОСВ - Перник да предприеме необходимите действия за отразяване на защитената територия в Картата на възстановената собственост за землището на село Червена могила, с ЕКАТТЕ 80488, община Радомир, област Перник.
5. Защитената местност да се впише в Държавния регистър на защитените територии при Министерство на околната среда и водите.
6. Нарушителите на тази заповед се наказват съгласно административнонаказателните разпоредби на Закона за защитените територии.
7. На основание на чл.43 от ЗЗТ, заповедта да се обнародва в „Държавен вестник“.
8. Заповедта може да бъде обжалвана по реда на Административнопроцесуалния кодекс пред Върховния административен съд в едномесечен срок от обнародването и в „Държавен вестник“.

МИНИСТЪР:

КОМИТЕТ ПО ГОРИТЕ И ГОРСКАТА ПРОМИШЛЕНОСТ - СОБИЯ

З А П О В Е Д

В 4021 / 08.12.1963 г.

На основание чл.3 от Указа за защита на родната природа

О Б Я В Я В А М:

за защитени местности следните райони от страната, които се отличават с интересни скални образувания, ендемична растителност, водопади и забележителни природни красоти:

1. Триградското ядрело в м.Тучела край с.Триград - Смолянски окръг, отдели №: 53 - 85,4 ха; 105 - 105,6 ха; 106 - 87,1 ха и 108 - 81 ха в района на горското стопанство Теша с обща площ 369,6 хектара

.....
Защитените местности да се означат на терена с трайни ясно видими знаци и да се внесат в държавния регистър за защитените природни обекти.

В района на защитените местности се забранява:

1. Разкриването на карieri, изртенето на измили, копаченето на пръст и всякакви дейности, които загрозяват крайния пейзаж.
2. Риболовът, ловуването, както и търженето с всякакви оръжия и експлозиви.
3. Прокърването на пътища отрок на сгради, изменението или замърсяването на водните течения и други.
4. Кошенето на трева, късането на цветя и събирането на билки или горски плодове.
5. Паленето на огън.

В района на защитените местности се разрешава:

1. Да се провеждат залесителни мероприятия за подобряване ландшафта и озеленяване на голите терени.
2. Да се провеждат само санитарна, изборна и изборна групова сеч с оглед запазване и подобряване на околните и защитните функции на гората.
3. Прокърването на пътища и алеи и строителството на сгради, необходими за правилното ползуване и стопанисване на защитения природен обект.

Плановете за залесяване, прокарване на пътища и строежът на сгради да се одобряват от окръжното управление на горите след съгласуване с окръжната комисия по защита на природата и окръжния съвет на БТС.

Изключения от тази заповед се допускат само от Комитета по горите и горската промишленост след съгласуване с Комитета по защита на природата при Българската академия на науките.

Нарушителите на тази заповед се наказват на основание чл.9 от Указа за защита на родната природа с глоба до 200 лева /Известия бр.74 от 13 септември 1960 г./.

Заповедта влиза в сила след обнародването ѝ в Държавен вестник.

ЗА ПРЕДСЕДАТЕЛ: /п/С.Шиверов

Варио,

Н-К СРЕДНОУЧЕБНО

Дим

р. Манастирца.

15. Държавната гора и пещерата в местността "Кара-колювата дупка" - землище на с. Устрим, включваща част от отдел 298, а с площ 6,5 ха от горското стопанство в гр. Тополовград. Тук е известната пещера "Караколювата дупка", която в древни времена е служила като параклис, а по-късно - през XVII в., като скривалище на Кара-Колю Войвода.

Горните обекти да се означат на терена с ясно видими и трайни знаци и да се запишат в държавния регистър за защитените природни обекти.

В тези природни обекти са забранени всякакви действия, с които се уврежда тяхното природно състояние и облик, като откриване на карieri, къртене, копане и драскане по скалите, отбиване на водните течения, сечене или чулене на дърветата и храстите, изкореняване или бране на цвети и др.

Защитените обекти се стопанисват от съответното горско стопанство.

Нарушителите на разпоредбите на тази заповед се наказват съгласно чл.чл. 35-37 от Закона за защита на природата.

Заповедта влиза в сила след обнародването ѝ в Държавен вестник.

МИНИСТЪР:

/ц/ И.Петков

Вярно,

9. Пещерата "Св.40 мъченика" в местността Боаза -
землище на с. Кипилово. Пещерата е разположена в част от отдел
94^а на горско стопанство Кипилово, с площ около нея 5 ха.

10. "Дряновската пещера" в местността "Пиздра" -
землище на гр. Котел. Пещерата е разположена в част на отдел
99^д на горско стопанство Котел, с площ около нея 5 ха.

11. Скалните образувания на връх "Урушки скали" -
землище на гр. Котел. Скалите са разположени в част от отдели
44^б и 45-1 на горско стопанство Котел, с обща площ 10 ха.

12. Карстовият извор "Изворите" в едноименния прак
в гр. Котел, с площ около 5,0 ха.

СМОЛЯНСКИ ОКРЪГ

13. "Буйновското ждрело" на р. Буйновска от електро-
централата "Тешел" до местността Имамова дупка, в района на
горско стопанство Тешел. Ждрелото обхваща отдели 85 а, б, в,
г, д, е, ж, 1, 2, 3, 4, 5; 96 г, д, е, ж, з, и, к, м, р, 1,
2, 3, 4; 97 а, б, в, 1, 2, 3; 98 а, б, в, г, д, з, и, 1; 99 а,
г, 1; 103-15; 104-1, 12; 105 а, б, 1, 2, 3, 6; 107 а, г, 1, 2;
108 а, б, в, г, д, е, 1, 3, 4, 5, 6, 7, 8; 109 - 1, 2, 3;
119 а, б, д, 1, 2, 3; 121 а, б, в, г, ж, 1, 2, 3, 5, 6; 122 а,
б, в, г, д, ж, 2, 4, 8, 9, 10 с обща площ 608,6 ха.

ЯМБОЛСКИ ОКРЪГ

14. Държавната гора около манастира "Св. Троица" -
землище на с. Устрем, включваща част от отдели 298 у, т; 303,
304/целиите/ с обща площ 141,2 ха от горското стопанство в
гр.Топловград, от които 42,8 ха скалисти склонове край

р. Манастирска.

15. Държавната гора и пещерата в местността "Караколювата дупка" - земище на с. Устрим, включваща част от отдел 298, а с площ 6,5 ха от горското стопанство в гр. Тополовград. Тук е известната пещера "Караколювата дупка", която в древни времена е служила като параклис, а по-късно - през XVII в., като скривалище на Кара-Колчо Войвода.

Горните обекти да се означат на терена с ясно видими и трайни знаци и да се запишат в държавния регистър за защитените природни обекти.

В тези природни обекти са забранени всякакви действия, с които се уврежда тяхното природно състояние и облик, като откриване на кариери, къртене, копане и драскане по скалите, отбиване на водните течения, сечене или чупене на дърветата и храстите, изкореняване или бране на цветя и др.

Защитените обекти се стопанисват от съответното горско стопанство.

Нарушителите на разпоредбите на тази заповед се наказват съгласно чл.чл. 35-37 от Закона за защита на природата.

Заповедта влиза в сила след обнародването ѝ в Държавен вестник.

М И Н И С Т Ъ Р :

/п/ Й.Петков

Вярно,

Проведени проучвания и реализирани дейности по опазване на вида и местообитанията по време на разработване на плана за действие

- Анализирани и обобщена е наличната в литературата и хербарните колекции информация за разпространението на Муховидната пчелица в България;
- Събрана е информация за природозащитния статус на вида на регионално ниво и в световен мащаб;
- Локализирани са с GPS координати известните находища в землището на с. Червена могила, община Радомир и в Средните Родопи; установено е ново находище на вида на Голо Бърдо, в района на с. Стефаново, община Радомир, област Перник;
- Обобщени са данните от литературата и от собствени проучвания за биологичните особености и екологичните изисквания на вида;
- Определен е видовия състав на съобществата, в които участва вида;
- Събрани са данни за площ, численост, структура на популациите, плътност и проективно покритие на вида;
- Идентифицирани са заплахите за вида и местообитанията, обусловени от естествени и антропогенни фактори;
- Събрани са данни за собственост, предназначение и начин на трайно ползване на земите, в които попадат находищата;
- Разработени са Планове за дългосрочен мониторинг на популациите на Голо Бърдо и в Родопите, в Буйновското ждрело
- Заложени са пет контролни площадки в популацията при с. Червена могила и се провежда ежегодно наблюдение на нейното състояние и на местообитанието. Проведени са наблюдения на популацията в Буйновското ждрело *
- Предприети са мерки за опазване на вида в едно от находищата на Голо Бърдо – внесено е Предложение и е обявена ЗМ в землището на с. Червена могила;
- Проведени са информационни мероприятия по места с природозащитна цел, публикувана е информация в печатни и електронни медии и пр.

-----
* Данните от ежегодния мониторинг са въведени в база данни, разработената по проект Life08NAT/BG279 и ще бъдат включени в базата данни на ИАОС.